

Regeringskansliet
Justitiedepartementet**Yttrande över promemorian En utökad möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål (Ds 2020:23)**

Åklagarmyndigheten har ombetts att lämna synpunkter på förslaget om en utökad möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål. Med anledning av detta önskar myndigheten framföra följande.

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten tillstyrker i huvudsak förslagen. Möjligheterna att ingripa mot misstänkta barn under 15 år bör dock övervägas ytterligare.

De centrala förslagen

Åklagarmyndigheten tillstyrker samtliga förslag till ändring i polislagen (1984:387). Vidare tillstyrker myndigheten förslaget till ändring i brottsbalken.

Ökade möjligheter till bl.a. husrannsakan (9.8.3)

I betänkandet föreslås ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Det är naturligtvis angeläget att tillse att polisen har tillräckliga verktyg för att beslagta vapen och andra farliga föremål. Ambitionen att minska incitamenten för att barn utnyttjas i kriminella sammanhang är också högst lovvärd. Det är dock svårbedömt i vad mån större möjligheter till tvångsmedel mot icke straffmyndiga barn skulle bidra till att avhålla äldre kriminella från att utnyttja dessa barn, då en sådan effekt förutsätter både att kriminella känner till begränsningarna för tvångsmedelsanvändningen mot barn under 15 år och att de låter dessa begränsningar påverka sina överväganden om att utnyttja unga i sin kriminella verksamhet. Även med den föreslagna ordningen är barnen lätta att påverka och kan inte straffas för brott, vilket också torde utgöra incitament för sådant utnyttjande.

Enligt Åklagarmyndighetens uppfattning framgår det inte klart av promemorian om det krävs någon koppling mellan det ”aktuella brottet” och den ”brottsliga verksamhet” som avses i 36 § första stycket andra meningen LUL i förslaget. Ska bedömningen av om det finns särskild anledning att anta att den unge utnyttjas av annan i brottslig verksamhet göras utifrån de brott som utreds enligt 31 § LUL eller är detta andra led i bestämmelsen ”fristående” från de brott som utreds och ska ligga till grund för tvångsmedelsbeslutet? Med andra ord: förutsätts det för en tillämpning av den föreslagna regleringen att *de brott som utreds* är en del av den brottsliga verksamhet som barnet misstänks utnyttjas i?

Om rekvisitet ”brottslig verksamhet” är fristående från de brott som utreds

Om den ”brottsliga verksamhet” som avses kan vara helt fristående från de brott som utreds innebär regleringen i praktiken att den grupp av barn under 15 år som träffas av regleringen kommer att kunna utsättas för husrannsakan, beslag och kroppsvisitation i betydligt större utsträckning än andra jämnåriga. En sådan reglering förefaller långtgående genom att den ökar möjligheterna för att använda tvångsmedel i utredningar avseende mindre allvarliga brott, trots att huvudsyftet med lagförslaget är att uppnå andra effekter (att tillse att barn inte utnyttjas för att förvara eller transportera vapen och andra farliga föremål åt äldre kriminella). De utökade möjligheterna att tillgripa tvångsmedel vid dessa lindrigare brott förefaller med andra ord egentligen inte införas för att bättre kunna utreda dessa (eller säkra förverkande) utan istället för att förebygga annan brottslighet, som inte utreds i det enskilda fallet.

Exempelvis skulle ett lindrigare stöldbrott som den unge själv begått helt utan andras inblandning kunna leda till husrannsakan för att eftersöka stöldgods om den unge bedömts tillhöra den utpekade personkretsen (som misstänks utnyttjas i brottslig verksamhet). Detta trots att skälen för den nya ordningen enligt promemorian huvudsakligen är att minska incitamenten att dra in unga i kriminalitet och begränsa tillgången till utrymmen där t.ex. skjutvapen kan förvaras.

En sådan utformning av regler om tvångsmedel avviker från vad som är normalt i svensk rätt.

Om rekvisitet "brottslig verksamhet" ska bedömas utifrån de brott som utreds

Om tanken är att de brott som utreds ska utgöra del i den brottsliga verksamhet som den unge misstänks utnyttjas i för att den föreslagna regleringen ska bli tillämplig är det tveksamt om förslaget innebär en sådan utvidgning av möjligheterna till husrannsakan, beslag och kroppsvisitation som är avsedd. I de allra flesta fall där ett barn kan misstänkas för att förvara vapen eller farliga föremål torde det redan med nuvarande regelverk anses vara ett så allvarligt brott att det finns sådana särskilda skäl som krävs för att besluta om tvångsmedel. Även vid många andra brott torde sådana skäl ofta finnas om den misstänkte under 15 år misstänks utnyttjas i brottslig verksamhet.

Eftersom den föreslagna regleringen är allmän och avser samtliga utredningar enligt 31 § LUL finns även med denna utformning en risk att regleringen kan träffa andra fall än de som i första hand avses med reformen, exempelvis fall av förhållandevis lindriga förmögenhetsbrott (t.ex. om den unge begår häleri genom att förvara en tillgripen mobiltelefon åt en äldre kriminell bekant). Det framgår inte av promemorian om avsikten är att utöka möjligheterna till tvångsmedel i denna typ av fall jämfört med dagens reglering.

När det gäller underlaget för att bedöma om det finns särskild anledning att anta att barnet utnyttjas i brottslig verksamhet sägs i promemorian (s. 139) att det kan utgöras av underrättelseuppgifter, information från förundersökningar eller av att barnet har äldre kriminella syskon. I många fall är det svårt att föreställa sig att tillräckligt underlag kan finnas för att bedöma frågan i en ingripandesituation, vilket skulle leda till att det saknas förutsättningar att ingripa. Om tillräcklig information framkommit under en förundersökning, exempelvis genom spaning eller från hemliga tvångsmedel mot straffmyndiga misstänkta, torde förundersökningen regelmässigt avse allvarlig brottslighet. Förutsättningar för att använda tvångsmedel för att eftersöka de aktuella föremålen finns då vanligtvis redan idag inom ramen för förundersökningen, om det undantagsvis inte skulle gå att fatta beslut om tvångsmedel enligt 36 § LUL inom ramen för utredningen enligt 31 § LUL mot den unge.

Mot bakgrund av ovanstående är det tveksamt om en reglering utformad på detta sätt skulle leda till en egentlig utvidgning av möjligheterna att eftersöka och beslagta vapen och andra farliga föremål hos barn under 15 år.

Möjligheterna till tvångsmedel mot barn under 15 år bör övervägas ytterligare

Som framgått ovan väcker förslaget om ökade möjligheter till tvångsmedel mot barn ett antal frågor, bl.a. om den föreslagna regleringens närmare innebörd. De aktuella frågorna bör analyseras ytterligare. Mot den bakgrunden finns det anledning att under det fortsatta lagstiftningsarbetet eller i annat sammanhang på nytt överväga frågan om förändringar av möjligheterna till tvångsmedel mot barn under 15 år.

Detta beslut har fattats av vice riksåklagaren Katarina Johansson Welin efter föredragning av kammaråklagaren Malin Granström och kammaråklagaren Jesper Paulander. Synpunkter har hämtats in från ämnesspecialisten med inriktning mot ungdomsbrott, kammaråklagaren Åsa Okmark. I den slutliga handläggningen av ärendet har rättschefen Marie-Louise Ollén, vice överåklagaren Magnus Johansson och vice överåklagaren Peter Lundkvist deltagit.

Katarina Johansson Welin

Malin Granström

Jesper Paulander

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättsavdelningen

Biblioteket

Paula Ljunggren, chefssekreterare